

Skatval, 20. desember 2006

Til Det Kongelige Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Høringsuttalelse fra Rusfri - Kristenfolkets Edruskapsråd om forslag til "Forslag til endringer i friskoleloven" (Ref 200605083/CB)

Rusfri er en paraplyorganisasjon for 29 ulike kristne organisasjoner. Mange av disse organisasjonene driver egne skoler. Rusfri eier og driver Aglo videregående skole på Skatval.

Konklusjoner

Rusfri har gjennom denne høringsuttalelsen tatt for seg en del problemstillinger som vi ber departementet se nærmere på. For oss er følgende punkt særlig viktig:

- Skoler for funksjonshemmede må lovfestes og sikres mulighet til å videreutvikle seg i tråd med elevenes og samfunnets behov.
- Friskolene må kunne ta inn voksne elever uten rett. Departementet bør følge opp intensjonene om å se på rettighetsbegrepet.
- Friskolene må kunne variere elevtallet på de ulike utdanningsprogram og trinn innenfor det godkjente elevtall.
- Tilskudd til husleie er viktig for at skolene skal ha mulighet til å videreutvikle seg.

Nedenfor vil vi gi noen kommentarer og innspill til lovforslaget og høringsnotatet. Vi forholder oss til nummer og kapitteioverskriftene i høringsnotatet.

1. HØRINGSNOTATET KAPITTEL 1-5

Departementet har gjort et grundig arbeid når det gjelder "Bakgrunnen for høringsforslaget", kapittel 2 og "Norges internasjonale forpliktelser", kapittel 3. Rusfri kan ikke gå konkret inn i alle de interessante og grundige vurderingene som danner bakgrunn for lovforslaget. Men vi vil understreke viktigheten av at foreldreretten ivaretas.

Også kapittel 4, "Grunnoppfølgingen i Norge", kan vi i hovedsak slutte oss til. Men vi merker oss departementets presisering i 4.2 om at "Skolen kan etter loven legge ned virksomheten når den selv ønsker, også midt i skoleåret". Departementet understreker at foreldre og elever bør være oppmerksom på de mulige negative konsekvensene av dette. Her mener vi departementet problematiserer noe som i realiteten ikke er et problem. Det skulle være lett å finne ordninger som sikrer at skolene ikke selv kan legge ned virksomheten i løpet av et skoleår.

2. LOVFORSLAGET

6. Lovens tittel

Departementet foreslår å endre "Lov om frittstående skolar" (friskolelova) til "Lov om private skolar med rett til statstilskot" (privatskolelova). En av de tingene vi var fornøyd med i Friskoleloven var tittelen på loven. Vi fikk markert forskjellen til de andre private skolene. Dette var det lett å kommunisere til dem vi samarbeider med. Navneforskjellen har bidratt til å avklare forskjellen til de andre private skolene. Argumentet om at de offentlige skolene med dette skulle være "ufrie" virker søkt.

8. Godkjenning med rett til tilskudd

8.2.1 Innledning

Rusfri mener det er bra at det blir stilt krav om at en skole må ha et bestemt religiøst grunnlag eller drive virksomheten etter en anerkjent pedagogisk retning for å bli godkjent. Å opprette og drive skoler med et religiøst grunnlag har sterk begrunnelse både i menneskerettighetene og i foreldreretten både for godkjenning og for tilskudd. Vi merker oss departementets valg av begrepet "grunnlag" i stedet for "formål". Departementet peker på at skolene primært skal sørge for at elevene skal få oppfylt sin rett til grunnopplæring. Vi har forståelse for argumentet, men mener likevel at "formål" er et like dekkende og kanskje bedre begrep. De religiøse friskolene har som mål både å sørge for at elevene får oppfylt sin rett til grunnopplæring og å sikre at utdanningen og undervisningen gis i samsvar med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning. J.fr. EMK protokoll 1 artikkel 2.

8.2.2. Særlig om skoler som etableres og drives på et religiøst grunnlag.

Vi ser det som positivt at skolene må synliggjøre verdigrunnlaget.

8.2.4. Særlig om norske skoler i utlandet

Rusfri har flere medlemmer som eier og driver skoler i utlandet. Forslaget om en minimumsgrense på 20 elever vil skape problem for noen norske skoler i utlandet. J.fr. § 2-2, tredje ledd. Det må ikke bli slik at misjonærbarn eller barn av andre med tjeneste i utlandet tvinges til å gå på internatskole. Rusfri foreslår at det blir et unntak for norske skoler i utlandet.

8.2.8. Særlig om skoler for funksjonshemmede

Rusfri beklager at departementet igjen skaper uro og usikkerhet for disse skolene. Tilskudsregel – 2 – skolene i den gamle privatskolelovens § 26.2 brukte mye energi på å endre departementets innstilling i forbindelse med innføringen av friskoleloven. Skoleslaget ble sikret gjennom friskolelovens § 6-6. Vi trodde nå at dette skoleslaget ville få ro.

Departementet viser til en rapport fra ECON og merknad fra Riksrevisjonen. Vi har lest rapporten fra ECON, og mener den gir et godt grunnlag for fortsatt drift. Det er også utarbeidet en rapport fra ECON på bakgrunn av dybdeintervju med tre av skolene. Denne rapporten har vi ikke fått tilgang til. Vi har heller ikke fått tilgang til riksrevisjonens merknader. Vi regner med å kunne sette oss inn i disse dokumentene før saken legges frem for Stortinget våren 2008.

I denne omgang vil vi gi uttrykk for at de elevene som blir tatt inn på skolene for funksjonshemmede er alle vurdert individuelt. Alle har en dokumentert grunn for å få dette tilbudet. Dokumentasjonen er utført av PPT eller andre faginstanser. Skolene har inntaksreglement som forutsetter slik faglig vurdering for elever som får tilbud om skoleplass.

Etter tilsynsbesøk på en av skolene, sier SU-kontoret (nå fylkesmannen) i tilsynsrapporten: *”Etter å ha gått igjennom alle elevmappene er det vår vurdering at skolens inntak fyller de krav som det er rimelig å stille til en skole med tilskott etter tilskottsregel 2”*. Skolene er fleksible og har tilpasset inntaket til elevgruppens spesielle behov og problem.

Elevene ved disse skolene har en noe større aldersspredning enn den en finner i den offentlige skolen. Dette henger blant annet sammen med at skolene for funksjonshemmede fanger opp og gir tilbud til elever som tidligere har gitt opp skolegangen. Alle har et dokumentert behov for tilpasset opplæring. Hva den enkeltes funksjonshemming er, kan variere, men noen fellestrekk ser vi. De fleste har av ulike årsaker kommet til kort/hatt tapsopplevelser i forhold til tidligere skolegang, arbeid og/eller sitt private liv. De trenger mye støtte og motivering for å ta det første skrittet for å endre på situasjonen. Elevene har som regel kontakt med hjelpeapparatet (for eksempel sosialkontor, PPT, KIF, a-etat, trygdekontor, spesialavdeling på sykehus, BUP, VORT, PUT, fagteam psykiatri, utekontakten, barneverninstitusjoner, voksenopplæringsinstitusjoner og ulike andre skoleprosjekt). Årsakene til denne kontakten med hjelpeapparatet er forskjellig. Mange har dobbeltdiagnoser der psykiske problem er kombinert med rus, psykososiale problem, ADHD, Asbergers syndrom og/eller lese- skrive eller andre fagvansker. Rusomsorgen er et felles utgangspunkt for flere av skolene for funksjonshemmede. Disse skolene har en sentral betydning for ettervernsfasen for rusmiddelmisbrukere etter gjennomført behandling. Eleven kommer både fra nære og fjerne områder i forhold til skolens beliggenhet (hele landet er inntaksområde).

Dagens skoler for funksjonshemmede er kjent som skoler som på en spesiell måte støtter elever med ekstra behov for tilrettelegging og oppfølging. Skolene har over lang tid opparbeidet en verdifull kompetanse og samarbeidsnettverk både i skole og hjelpeapparatet i privat og offentlig sektor. Dette særpreget lar seg ikke videreføre om tilskuddsordningen for skoleslaget forsvinner. Et godt tilbud til elever som fra før av ulike grunner har det vanskelig, blir borte. Slik disse skolene fremstår i dag, er de gode og samfunnsnyttige tilbud som hjelper mennesker med særskilte behov til nye muligheter og et bedre liv. Dersom den målgruppen som i dag går i skolene mister tilbudet, vil de bli overført til andre deler av hjelpeapparatet som sosialkontor, behandlingsinstitusjoner og/eller trygdesystemet. Skoletilbudene sparer samfunnet for store økonomiske utlegg/ressurser til behandling og livsopphold.

Flere av disse skolene eies og drives i dag av ideelle organisasjoner med mål om å hjelpe mennesker i en spesiell livssituasjon, og drive forebyggende sosialt holdningsarbeid. Som eksempel nevner vi: Blå Kors, Rusfri, Evangeliesenteret og Steinerskolene. Eierne ønsker å videreutvikle og forbedre tilbudene og egenarten i samsvar med tidens utfordringer. Det er i dag stor etterspørsel etter det tilbudet skolene gir.

8.2.10. Særlig om de eksisterende frittstående skolene

Departementet foreslår at det lovfestes at alle skolene som var i drift etter friskoleloven som hovedregel får fortsette. Vi går ut fra at dette også vil være holdningen i forhold til skoler for funksjonshemmende og at de skolene som har en særskilt godkjenning gjennom forskrift til å

ta inn voksne elever uten rett kan fortsette med det. Videre bør de eksisterende skolene få mulighet til å endre sine tilbud og utvikle seg i tråd med den enkelte elevs og samfunnets behov.

8.3 Departementets vurderinger og forslag; godkjenningsordningen

Det er lagt til grunn en stor grad av skjønn til departementet i forbindelse med godkjenning av skolene. Det skal legges vekt på momenter som eventuelle konsekvenser for offentlig skolestruktur, uttalelser fra vertskommune/vertsfylke, budsjettmessige hensyn, behovet for skolen osv. Det viktigste vurderingskriteriet, foreldreretten og valgfriheten nevnes ikke. Det må ikke bli slik at loven i praksis gir bedre muligheter for avslag enn for å godkjenne skoler. Med de begrensninger som loven innfører når det gjelder skolenes grunnlag, vil veksten av nye skoler minke. Vi har ingen merknad til at kommunene og fylkene skal få uttale seg i forbindelse med en søknad. Men det er en fare for at vertskommunes skepsis for eksempel i forhold til konkret religiøs skoleeier kan bli et argument for å avslå en søknad. Graden av godkjenning vil kunne variere med hvem som til en hver tid sitter i regjering. Rusfri mener at en godkjenning bør være det normale dersom søkeren fyller de gitte kriteriene.

Lovforslagets formulering er ”kan departementet godkjenne”. Videre skal kommunene og fylkeskommunene, etter at de har uttalt seg, igjen kunne klage. Dette er urimelig, og vil kunne gjøre en lang og møysommelig prosedyre enda lengre.

Punkt 8.3.1 har en setning i nest siste avsnitt som gir grunn for bekymring. Der det foreligger et grunnlag for godkjenning skal departementet kunne avslå en søknad også der det ikke foreligger vesentlige negative konsekvenser for vertsfylket eller vertskommunen. Rusfri mener lovforslaget dermed legger forholdene godt til rette for å avslå søknader. Dette til tross for den positive formuleringen i § 1-1 Formål.

Departementet ber om vårt syn på om det bør lovfestes at eierskifte bør godkjennes av departementet. Rusfri mener det er riktig at departementet informeres om et eierskifte eller en fusjonering med en annen organisasjon. Endringen bør godkjennes av departementet. Men vi mener dette ikke trenger å lovfestes.

8.4 Departementets vurderinger og forslag; forsøk

Rusfri merker seg den positive prinsipielle holdningen om at det ikke er grunn til å behandle offentlige og private skoleeiere forskjellig, og at departementet foreslår at forsøksbestemmelsen gjeninnføres. Dette er positivt. Denne holdningen kan en bruke positivt på flere områder i loven.

10 Krav til skolens drift – forbudet mot å drive annen virksomhet § 1-4

Loven forutsetter og vil sikre at de bevilgede midlene skal komme elevene til gode. Dette prinsippet støtter Rusfri fullt opp om, og det kan sikres ved revisors gjennomgang av regnskapene. Departementet går svært langt i å begrense friskolene i forhold til de offentlige når det gjelder å kunne tilby flere tjenester. Som skoleeier føler vi mistenksomhet fra departementets side gjennom alle de tiltakene som iverksettes for å kontrollere og begrense friskolene. Det er ikke uvanlig at offentlige videregående skoler har egne ressurscenter og kan tilby annen kursvirksomhet i tilknytning til skolen. Rusfri vil foreslå at friskoler som er ideelle non-profit foretak etter søknad kan få mulighet til å drive med annen virksomhet som ligger nært opp til skoledriften. Det er selvsagt en forutsetning at denne virksomheten

fremgår av egne avdelingsregnskap som kontrolleres av revisor og at totalregnskapet med avdelingsregnskap sendes fylkesmannen.

Når det gjelder departementets forslag om et minimumskrav på 20 elever for å drive skole, vil Rusfri igjen peke på de problemene enkelte utenlandsskoler vil få. Vi ber om at forholdet til disse skolene vurderes på nytt.

11 Krav til innhold og vurdering

Rusfri mener at spesielt små skoler bør kunne tilpasse skoletilbudene i forhold til elevene behov. Det er alt for rigid å fastsette maksimaltall på hvert utdanningsprogram og trinn, slik departementet foreslår. Det er en pedagogisk utvikling i Norge som går i retning av at elevene skal kunne "bestille" undervisning. I Nord-Trøndelag ble blant annet Leksvik videregående skole og Olav Duun videregående skole i Namsos demonstrasjonsskoler blant annet på grunn av elevenes mulighet til å velge tilpassede tilbud og opplegg. Elevene ved disse skolene har gode muligheter til å få tilpasset tilbud og undervisning til sine interesser og ferdigheter. Dette er en interessant utvikling som også friskolene må få mulighet til å delta i. Med departementets forslag blir skolene formelt hindret i å videreutvikle seg på dette området. Selv om skolen har kompetanse, engasjement og forholdene ellers ligger til rette for det, kan en ikke tilby en elev med spesielle behov det kurset som vil kunne hjelpe vedkommende videre. Dersom skolene må gjennom en søknadsprosess på 1-2 år for å flytte noen elevplasser fra et tinn til et annet eller fra et studieprogram til et annet, slik enkelte skoler har erfart, reduseres muligheten for å gi elevene det best mulig tilrettelagte tilbud. Dette er å stoppe en utvikling som er ønsket i skoleverket for øvrig. Det er viktig å kunne endre skoletilbudene etter elevenes og samfunnets behov.

Argumentet for at friskolene på forhånd skal ha godkjent elevtall på trinn og utdanningsprogram er hensynet til dimensjoneringen i fylket. Umiddelbart virker dette logisk, men en snever godkjenning med få tilbud til den enkelte skole, gir flere elever på de enkelte kurs og lite valgmulighet for elevene. Store elevgrupper på få kurs er en større utfordring for dimensjoneringen i fylket. Det må også vektlegges at skolene tar inn elever fra hele landet. Vi er kjent med at fylkeskommunene vurderer hvilke tilbud de kommer i gang med ut fra innsøkingen, det vi si etter første mars. Vår skole har løpende dialog med fylkeskommunen om innsøkingen, og avklarer hvilke kurs vi kommer i gang med i god tid. Vi antar at dette er en ordning som praktiseres rundt om i fylkeskommunene.

De friskolene som ønsker det bør etter søknad kunne få en generell godkjenning til å kunne skreddersy opplegg for den enkelte elevs behov. Noen friskoler, blant annet skoler for funksjonshemmede, er dyktige til dette i dag. Det er en naturlig følge av at skolene har undervist elever med spesielle behov i en årrekke. Dette må de kunne fortsette med og gjerne utvikle for andre skoler. Tilrettelagte løp med flere valgmuligheter sikrer gjennomstrømmingen av elever bedre enn få valgmuligheter i større grupper.

12 Inntak av voksne

Dette er et av de punktene Rusfri er mest uenig i. Vi skjønner ikke hvorfor voksne uten rett skal utelukkes fra friskolene. I friskoleloven fikk noen skoler forskriftshjemlet muligheten til å ta inn voksne elever uten rett.

Rusfri støtter lovforslagets § 3-1, og merker seg spesielt at skolene skal stå åpne for alle som fyller vilkåret til inntak i offentlige skoler. Etter vår mening er departementet på kollisjonskurs med dette når en samtidig vil frata voksne uten rett denne valgmuligheten. Forslaget innebærer en grov forskjellsbehandling av friskolene i forhold til de offentlige skolene. Det er ikke så mange voksne i de offentlige skolene, men de er ikke utelukket gjennom lovteksten. Voksne søkere uten rett har gjennomført et skoletilbud eller brukt opp retten på annen måte. Flere av dem har fått innvilget attføring. De har ikke rett til skoleplass, men ofte et sterkt behov. Dersom en ønsker at søkere med ungdomsrett skal prioriteres, kan det sikres gjennom skolen reglement og gjennom forskrift. Rusfri mener at voksne skal kunne tas opp som elever og utløse statstilskudd på samme måte som under den gamle privatskoleloven.

Vi forstår ikke argumentasjonen for å ikke åpne for inntak av voksne elever uten rett i friskolene.

Rusfri mener generelt at en bør se på kriteriene for opplæringsrettighetene for voksne. Ingen voksne begynner på skole dersom de ikke har behov for det for å komme seg i arbeid. ”Skolereformen Reform 94 har økt de sosiale forskjellene i Norge. Flere har fullført videregående utdanning, og arbeidslivet stenges dermed for dem uten”, sier forsker Ivar Lødemel ved Høyskolen i Oslo. Han har sett på noen bieffekter av reform 94. ”I forhold til gruppen som dropper ut av skolen, har ikke reformen vært til hjelp i det hele tatt” sier han. Videre sier han at Reform 94 ”alt i alt har vært vellykket, men at man nå trenger et fokus på de som ender utenfor. Det er vanskelig å tenke seg at de som ikke begynner på, eller som avbryter utdanningen, senere skal fullføre den”, sier Lødemel.

Det er denne målgruppen mange av friskolene har. Vi kan dokumentere at vi ved vårt tilbud til voksne elever uten rett har hjulpet mennesker fra arbeidsledighet og sosialkontor og over til fast arbeid. Det er derfor helt uforståelig at departementet vil ta denne muligheten fra en utsatt gruppe.

Dersom en, slik departementet foreslår i Stortingsmelding 30/2003-04, hadde utvidet rettighetsbegrepet, ville flere voksne fått mulighet til å være yrkesaktive lenger. Etter vårt skjønn utelukker dagens rettighetsbegrep at mange voksne skal få mulighet til et yrkesaktivt liv. I NOU 16/2003, ”I første rekke” sier utvalget blant annet at ”det er viktig – både av samfunnsmessige grunner og av hensyn til individets muligheter – at voksne som reelt eller formelt mangler solid grunnopplæring, får tilpassede tilbud om dette (side 207)”

Hvorfor bør voksne få tilbud om å kunne gå på skole?

Vi vil se på dette spørsmålet ut fra tre synsvinkler:

- Den enkeltes behov
Mange av de elevene som i voksen alder ønsker å gå på skole har av ulike årsaker ikke maktet å få godt nok utbytte av skolegangen tidligere. De kan ha blitt utsatt for mobbing eller de kan ha spesifikke eller sammensatte lærevansker. Andre må av ulike årsaker slutte i det arbeidet de har, og må rekvalifisere seg til arbeidslivet. Dette gjelder uavhengig av om de tilfeldigvis har rett til utdanning. Vår erfaring er at ingen voksne setter seg på skolebenken for moro skyld. De har et ønske om å komme seg ut i arbeid. For noen er skole det som skal til for at de skal få seg jobb.

- Samfunnets behov
Det er et klart politisk mål å heve den generelle pensjonsalderen. Det er videre et mål at så mange som mulig skal være kvalifisert for et aktivt yrkesliv. Vi mener klart at det er et gode for samfunnet at voksne som ikke får seg arbeid får mulighet til å tilegne seg nødvendig kompetanse og forlenge sin yrkeskarriere.
- Skolenes behov
Mange private skoler har lang og god tradisjon med å tilby utdanning for voksne. Skolenes erfaring med å ta inn voksne i ordinære skoletilbud er god. Det viser seg at miljøet styrkes både for de unge og de voksne. Unge elever gir uttrykk for at miljøet blir bedre når voksne er til stede. Mobbeproblematikken blir mindre. Voksne elever sier at de liker aldersblandinga, men ønsker helst at de ikke er alene som voksen, slik de ofte er på de offentlige skolene.

Flere friskoler er i dag godkjent for inntak av voksne elever uten rett. Med departementets forslag til regulering av voksnes adgang til å få tilbud i frittstående videregående skoler, vil en god del av dem som i dag benytter dette tilbudet måtte fortsette i arbeidsledighet.

Rusfri mener derfor:

- Voksne uten rett bør ha samme muligheter til å gå på friskole som elever med rett. De kan prioriteres etter elever med ungdomsrett og voksne med rett i forbindelse med inntak.
- Voksne uten rett må ha muligheter til å velge om de vil gå på en friskole eller en offentlig skole.
- For å kunne oppfylle friskolelovens § 3-1, må friskolene kunne ta inn voksne elever på samme måte som offentlige skoler.
- Skoler som allerede har tilbud spesielt tilrettelagt for voksne og skoler som gjennom forskrift til friskoleloven har fått godkjent et konkret antall voksne elever uten rett må få fortsette med dette. Departementets forslag om bare ett år tilpasning er urimelig. Skolene bør i det minste kunne fortsette å ta inn voksne til rettighetsbegrepet er vurdert.

Vårt forslag er at friskoleloven får en bestemmelse som gir skolene rett til å gi voksne uten rett et skoletilbud.

13 Organisering av elevene i grupper

Rusfri støtter at ordningen med kontaktlærer også skal gjelde for friskoler.

14 Offentlige tilskudd og skolepenger

Rusfri tror friskolene vil legge opp sin drift etter lovens intensjon om at midlene skal komme elevene til gode. Vi tror det er bedre å bygge på tillit til at skolene vil følge opp dette enn å bygge mange sikkerhetsgjerdene som de som ønsker det allikevel klarer å bryte igjennom. Det er forbudt å ta ut midler fra skolene til eierne, og det må vi forholde oss til. Vi ønsker færre restriksjoner som bare vil påføre skolene ekstrautgifter for å etterleve. Disse midlene kommer ikke elevene til gode.

Høringsnotatet tar opp spørsmålet om husleietilskuddet til skoler for funksjonshemmede. Rusfri mener primært at alle friskolene burde få husleietilskudd/kapitaltilskudd for å kunne sikre moderne og tjenlige undervisningslokaler. Skal friskolene få mulighet til å utvikle

skolene i tråd med kravene samfunnet stiller både til skolebygg, pedagogisk tenking og arbeidsmiljø for ansatte og elever, må det innføres husleie- eller kapitaltilskudd.

Skolene for funksjonshemmede har ikke lov til å ta skolepenger fra elevene, hvilket vi synes er riktig. De ordinære friskolene kan beregne noe husleie fra elevene. Vi mener at skoler for funksjonshemmede ikke bør ha denne muligheten. Husleietilskuddene til skoler for funksjonshemmede bør derfor videreføres.

Ellers viser Rusfri til høringsuttalelsen fra KFF, Kristne Friskolers Forbund og Aglo videregående skole.

Vennlig hilsen
Rusfri

Kenneth Foss
landsstyreleder